

Savunuculuk Notu

Okullaşmanın Önündeki Kayıt Engelleri

Arka Plan

2023 Eylül ayı itibarıyla Türkiye, geçici ve uluslararası koruma altındaki 1,3 milyonu aşkın çocuğa ev sahipliği yapmaktadır; bu çocukların 1 milyondan fazlası okula kayıtlı iken 300.000'i ise okul dışı kalmış durumdadır. Okul dışı kalan çocukların profili, eğitim düzeyi ve cinsiyete göre önemli ölçüde değişmektedir. Geçici ve uluslararası koruma altındaki çocuklar için toplam okullaşma oranı %76,44'tür (kız çocukları için %48,86; erkek çocukları için %51,14). Özellikle, geçici ve uluslararası koruma altındaki çocuklar arasında okul öncesi eğitim çağındaki olanların %50,05'inin; lise çağındaki olanların ise %48,57'sinin eğitime katılması, önemli bir sorun olarak kalmaya devam etmektedir. Türkiye hükümeti ve eğitim sektörü kurumları Suriye krizi başladığından beri okul dışı kalan çocukların sayısını

azaltmada kayda değer ilerleme kaydetmiş olsa da çeşitli ekonomik, kültürel, sosyal ve sisteme ilişkin faktörler birçok çocuk ve ailesi için eğitime erişimi kısıtlamaya devam etmektedir.¹

Şubat 2023 depremleri 4 milyon çocuğu etkilemiş; okul binalarında hasara sebep olmuş ve okula devamı, özellikle de mülteci çocuklar için zorlaştırmıştır. Örgün eğitime yönlendiren yaygın eğitim niteliğindeki hızlandırılmış eğitim fırsatlarının azalması, okuldan ayrılmaya ilişkin riskleri daha da artırmaktadır. Eğitim sektörü ortaklarının özellikle mültecilere ve depremden etkilenen nüfusa yönelik desteği sürdürmesi, kaliteli eğitimin sağlanması için hayati önem taşımaktadır. Daha etkin bir koordinasyon sağlanması, daha iyi sonuçlar alınması için 3RP dışı aktörlerle iş birliği yaparak eğitim programlarının erişimi ve etkisini geliştirmeye yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Özellikle Suriyeli ve diğer milliyetlerden mültecilerin okul kayıtlarında karşılaştıkları sorunlarının ele alınmasına yönelik kapsamlı politika reformu için savunuculuk çalışmaları devam etmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) kapsayıcı ve destekleyici politikalar uyguluyor olsa da sahada engellerle karşılaşabilmektedir.

1,3 Milyon

Geçici ve Uluslararası
Koruma Altındaki Çocuk



300.000



Okul Dışı
Kalmış Çocuk
Sayısı

1 Milyon

Okula Kayıtlı
Çocuk Sayısı



Eğitim Sektörü İhtiyaç Değerlendirmesi²

Mayıs 2024'te Eğitim Sektörü Çalışma Grubu (ESÇG) tarafından yürütülen İhtiyaç Değerlendirmesi, yanıt verenlerin yaklaşık %14,30'unun, çocuklarının eğitime katılmamasının temel bir sebebi olarak okula kayıt zorluklarını gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu zorlukların arasında kayıtsız kişiler için gerekli

kimlik belgelerinin olmaması ve kayıtlı kişiler için adres veya veri güncellemesine ilişkin zorluklar yer almaktadır. Suriyeliler (%19,01), Afganlar (%12,98) ve diğer milliyetlerden bireyler (%19,66) okullaşmanın önündeki bir engel olarak kayıt yaptırmaya zorluklarını spesifik olarak belirtmiştir.

¹ 3RP Annual Report 2023 .pdf (3rpsyriacrisis.org)

² Education Sector Needs Overview | UNICEF



Depremden etkilenen bölgelerde, yanıt verenlerin %14,04'ü okula kayıt esnasında engellerle karşılaşmakta veya kimlik belgeleri bulunmamaktadır; bu da okul kaydının yapılamamasına veya gecikmelere neden olmaktadır. Depremden etkilenen illerde Afganlar (%32,74) ve Suriyeliler (%20,38) ile birlikte diğer milliyetlerden bireyler, çocuklarının eğitim programlarına katılmamasının temel nedeni olarak kayıtlarla ilgili engelleri göstermektedir.

Türkiye'de aktif olmayan kimlik kartları sorunu uzun süredir mülteci çocuklar için bir eğitim bariyeri niteliğindedir. Geçici koruma altındaki Suriyeliler, çocuklarının okullaşmasını etkileyen adres kaydı ile ilgili zorluklar yaşarken Afganlar gibi uluslararası korumaya başvuranlar hem kayıt hem de belgelere

erişim, statüleri ile ilgili nihai kararın beklendiği süreçte kimlik kartlarının aktif olmaması, adres kaydı/ güncellemesi sorunları ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

UNHCR ile iş birliği içinde UNICEF'in liderlik ettiği ESÇG, bu sorunların aşılması için çalışmaktadır fakat ana bariyerlerin aşılması için bakanlık ve genel müdürlük seviyelerinde üst düzey yetkililerinin katılımı gerekmektedir. Bazı zorlukların giderilmesi için teknik yaklaşımların ötesinde, üst düzey makamlarından müdahale gerekmektedir.

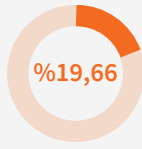
Okullaşmanın Önündeki Bir Engel Olarak Kayıt Yaptırma Zorlukları



Suriyeliler



Afganlar



Diğer
Milliyetler

ESÇG Okula Dönüş Kampanyası (ODK)

2014'ten beri ESÇG, kırılğan gruplardaki çocukların okula kayıt ve devamlarını desteklemek için ODK kampanyasını yürütmekte ve okullaşmanın önündeki engeller konusunda veri toplamaktadır.

ESÇG ODK Bilgi paketi,³ eğitime erişimin kolaylaştırılması için farklı sektörler arasında iş birliğine dayalı çalışmalara ihtiyaç olduğunu vurgulamak amacıyla üye kuruluşlar ve diğer sektörlerle paylaşılmıştır. Bu bilgi paketi, ebeveyn farkındalığını artırmak, bilgi sağlamak ve katılımı teşvik etmek için Türkçe, Arapça ve İngilizce dillerinde üye kuruluşlarla paylaşılmıştır.

2023 yılı ESÇG ebeveyn anketine göre,⁴ okula devam etmeyen çocuklar için okul kayıtlarında yaşanan zorluklar (%20), ekonomik engellerin (%30) ardından ikinci sırada gelmektedir.⁵

Sığınma başvurularının kaydı, aktif olmayan kimlik kartları ve adresle ilgili bariyerlerin, yılları içinde tekrar eden okullaşma problemleri olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Genel anlamda mülteci çocukların okul kayıtlarına ilişkin yaşadığı zorlukların büyük bir kısmı bu sorunlarla ilişkili olup, daha detaylı olarak aşağıdaki kategorilere ayrılabilir:

Kayıt ve Belgelere İlişkin Zorluklar

Uluslararası ve geçici korumaya başvuranların kaydı, Türkiye'de hak ve hizmetlere erişim için anahtar niteliğinde bir adımdır. Bu süreçte, yasal statüyü kanıtlayan kimlik kartları basılmaktadır. Ancak kayıta yaşanan gecikme veya retler ve sonrasında kimlik kartlarının verilememesi, özellikle okullaşmayı önleyen ciddi bariyerler yaratmaktadır.

³ <https://okuladonus.org/documents/2024-bts-infopack-tr.pdf>

⁴ EBEVEYN ANKETİ: Okula kayıt esnasında yaşanan zorlukları tespit etme ve sebeplerini anlamayı hedefleyen çevrim içi bir anket.

⁵ Document - Türkiye - Education Sector WG - Back to School Campaign Report 2023-2024 (unhcr.org)

Adres Kaydına İlişkin Zorluklar

Adres kaydında yaşanan gecikmeler, hızla ele alınmadığı takdirde okullaşma için önemli engeller oluşturabilir. Kayda açık bölgelerde kira bedellerini karşılayamayan veya adres kaydına ilişkin sorunlar yaşayan aileler için durum daha da zorlaştığından, kayda kapalı mahalleler politikası bu sorunu daha da derinleştirmektedir. Buna ek olarak ulaşım ile ilgili zorluklar da önemli bir bariyer olarak ortaya çıkmaktadır; 2024 ESÇG ihtiyaç değerlendirmesinde ebeveynlerin %18'i bu sorundan bahsetmiştir.

Kimlik Kartlarının Aktif Olmaması

Uluslararası korumaya başvuran kişiler için veri güncellemelerinin beklenmesi, adres kaydı sorunları veya önceden verilmiş olumsuz kararlar sebebiyle kimlik kartlarının kapatılması, okullaşmanın önünde önemli engeller oluşturmaktadır.

Akran zorbalığı, dil bariyeri, finansal zorluklar, süresi dolmuş kira sözleşmeleri veya bunların hiç olmayışı, fazla kalabalık mahalleler de önemli engel teşkil etmektedir.

2024 Kurumlar Arası Koruma İhtiyaç Analizi (8. Tur) çocukların okul dışı kalmasına ilişkin temel sebepleri şöyle belirlemektedir: finansal bariyerler (%38), çocuk işçiliği (%17) ve akran zorbalığı (%17).

Eğitim Tedbiri Taleplerine İlişkin Gecikmeler

Mülteciler için eğitim tedbiri taleplerinin işleme konulmasındaki gecikmeler ve olumsuz mahkeme kararları, mülteci çocukların okullara zamanında kaydolmasını engellemektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB), hizmetlere erişim için yasal statüyü kanıtlayan belgelerin sunumuna ilişkin şartları ortaya koyan Temmuz 2024 tarihli yazısı ve olumlu mahkeme kararlarının uygulanmasındaki zorluklar, Türkiye'deki birçok mülteci çocuk için eğitime erişimi engellemektedir.

Buna ek olarak, ASHB tarafından sosyal inceleme raporlarının hazırlanması için yetkilendirilen Sosyal Hizmet Merkezlerinin bu konuda zorluklarla karşılaşması da süreci geciktirmektedir. Ayrıca, okul idareleri, olumlu mahkeme kararlarının ardından kimlik numaralarının atanması ve aktivasyonunu okula kayıt için kritik bir gereklilik olarak göstermektedir.

ASHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 18 Temmuz 2024 tarihli yazısı, yabancı aileler için herhangi bir eğitim tedbirinin uygulanabilmesi için, bu ailelerin kimlik bilgileri de dâhil olmak üzere yasal statülerini kanıtlayan belgelerin ibraz etmesi gerektiğini belirtmektedir.

Çocukların Okul Dışı Kalmalarının Temel Sebepleri



Tavsiye Edilen Eylemler

Türkiye'deki mülteci çocukların karşı karşıya kaldığı süregelen okula kayıt zorluklarını ele almak için UNHCR ile iş birliği içerisinde GİB ile toplantılar planlanması, eğitime erişimi garanti altına alan resmi bir genelgenin yayınlanması için GİB ve MEB arasında ortak toplantılar düzenlenmesi ve donörlerle birlikte Türkiye hükümeti ile olan görüşmelerinde okul kayıtlarının öncelenmesi için savunuculuk yapılması.

GİB ve MEB hâlihazırda gelecek sene uygulamaya koyulması planlanan yeni bir göç planı üzerinde çalışmaktadırlar. ESÇG lideri olarak UNICEF'in, UNHCR ve diğer üye kuruluşlarla beraber eksikleri

değerlendirmesi ve mülteci çocuklara yönelik desteğin artırılması için iş birliğine yönelik fırsatları belirlemesi gerekmektedir.

Not



Güneydoğu Eğitim Çalışma Grubu okul kayıt sorunlarını il milli eğitim müdürlükleriyle birlikte ele almakta ancak sorunların çözümü için ulusal düzeyde düzenlemeler gerekmektedir.

Savunuculuk Mesajları

Eğitime Eşit Erişim



Milliyeti ne olursa olsun Türkiye'deki tüm çocuklar için okula kayıt ve okullaşmanın önündeki bariyerlerin kaldırılarak kaliteli eğitim hakkının sağlanması.

Sisteme İlişkin Reformlar



Mülteci çocukların eğitime ve hizmetlere devamlı erişiminin sağlanabilmesi için savunuculuk faaliyetleri ve sektörler arası koordinasyon kritik önem taşımaktadır. Kayıt ve belgelendirme işlemlerine erişimin iyileştirilmesi yönündeki çabalara ve GİB'in kapsayıcı politikalarına rağmen sahada zorlukların devam etmesi, tüm mülteci çocukları için eğitime devamlı erişimin güvence altına alınması amacıyla savunuculuk ve iş birliği ihtiyacının altını çizmektedir.

Mülteci Çocuklar için Uzatılmış ve Basitleştirilmiş Okula Kayıt Süreçleri



ESÇG, okula kayıt tarihlerinin, kayıt süreci ile ilgili zorluklar yaşayan mülteci çocuklara yardımcı olmak amacıyla esnek tutulması için savunuculuk yapmaktadır. Uluslararası ve geçici koruma altındaki tüm çocuklar için eğitime zamanında erişimi sağlamak amacıyla okul çağındaki çocukların öncelendiği ve mülteci aileler için dil desteğinin sağlandığı basit süreçler oluşturulmalıdır.

Mülteci Ailelerin Farkındalığı ve Okula Kayıtlı İlgili Bilgi Sahibi Olmaları



Mülteci anne-babaların, çocuklarını okula kaydettirme konusunda süreçleri bilmesi hayati önem taşımaktadır. Okula zamanında kaydolanması ve gerekli belgelerin iyi anlaşılması (kimlik ve ikamet bilgileri dahil), çocukların kaliteli eğitime erişimi için anahtar niteliğindedir. ESÇG tüm anne-babaları yerel makamlar ve eğitim kurumlarıyla aktif olarak iletişim kurmaya, onlardan rehberlik talep etmeye ve son kayıt tarihleri veya politika

değişikliklerinden haberdar olmaya teşvik etmektedir. Birlikte bariyerleri aşabilir ve tüm çocukların öğrenme ve gelişme fırsatını bulmasını sağlayabiliriz. Haberdar olun, dâhil olun; çocuğunuzun eğitimi önemli!

Mülteci Çocuklar için Eşit Fırsatların Geliştirilmesi



Devamsızlık ve okuldan erken ayrılma sorunlarını ele almak üzere kilit bakanlıklar ve STK'larla birlikte geliştirilen Bakanlıklar Arası Protokolün desteklenmesi ve Eğitim sektörü girişimleri için fonların devam etmesi kritik önem taşımaktadır.

Ekonomik ve Lojistik Engellerin Kaldırılması



Mülteci çocukların okula kaydolmasını ve eğitimde kalmasını engelleyen ekonomik yükler ve lojistik engellerin kaldırılması.

Eğitim Altyapısının Geliştirilmesi



Tüm çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için özellikle mülteci nüfusu yüksek olan illerdeki okullar, sınıflar ve öğretmenler de dâhil olmak üzere eğitim kaynaklarına yatırım yapılması.

Psikososyal ve Kültürel Destek



Hem mülteci toplulukların hem ev sahibi toplulukların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için travma destek uygulamalarının, rehberlik hizmetlerinin, kültürel hassasiyet eğitiminin ve çatışma çözümü eğitiminin eğitim sistemi içine entegre edilmesi.

Hükümet ve Donör İş Birliği



Türkiye'deki tüm çocuklar için eğitimin öncelenmesi ve güvence altına alınması amacıyla MEB, GİB ve uluslararası donörler arasındaki ortak çalışmalara yönelik savunuculuk yapılması.

Daha fazla bilgi için iletişim

Muhammad Israr Khan

ESÇG Ulusal Koordinatörü

E-Posta: misrar@unicef.org

Telefon: +90 534 891 4012

 Türkiye
Education Sector
Working Group